

Артемчук Л.В., Криницька І.Я.

**Роль комерційних
клініко-діагностичних лабораторій
як частини приватного медичного
сектору в системі охорони
здоров'я України**Тернопільський національний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського Міністерства охорони
здоров'я України
м. Тернопіль, Україна

Artemchuk L.V., Krynytska I.Ya.

**The role of commercial clinical
diagnostic laboratories as part
of the private medical sector
in the Ukrainian
healthcare system**Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University
of the Ministry of Health of Ukraine,
Ternopil, Ukrainekrynytska@tdmu.edu.ua**Вступ**

Сфера охорони здоров'я України перебуває в стані активного реформування, головною метою якого є побудова такої моделі охорони здоров'я, яка б забезпечувала рівний і справедливий доступ усіх членів суспільства до необхідних медичних послуг, їх високу якість та економічність зі збереженням соціально прийняттого обсягу державних гарантій, а також сприяла забезпеченню ефективного розвитку медичної галузі [1; 2]. При визначенні стратегії розвитку сфери охорони здоров'я в Україні, окрім традиційної проблематики, необхідно врахувати контекст її інтеграції до медичної сфери Європейського Союзу, а саме забезпечення доступності, справедливості, прозорості, рівності та якості медичних послуг; опрацювання успішної практики поєднання бюджетного фінансування медичної сфери всіх рівнів та приватних джерел; адаптація національних стандартів надання медичних послуг до європейських вимог тощо [3]. Тому стратегічний план розвитку системи охорони здоров'я населення до 2030 року, затверджений Кабінетом Міністрів України передбачає три пріоритетні очікування від реформування: пацієнтоорієнтованість, доступність і якість медичних послуг та оптимізація структури медичних закладів і захисту персоналу [4; 5]. Сучасні виклики (пандемія коронавірусної хвороби 19 (COVID-19), повномасштабне вторгнення російської федерації, загроза появи нових інфекційних захворювань із високим пандемічним потенціалом, ризику, пов'язані з хімічними або радіаційно-ядерними інцидентами, зміни клімату, міграція), пов'язані зі збільшенням потреб населення у якісних медичних послугах та обмеженими фінансовими ресурсами державних систем охорони здоров'я, ставлять перед нашою країною завдання покращення доступності та якості медичних послуг [6; 7]. Створення поряд із державною безоплатною системою охорони здоров'я розвинутого приватного сектору

є одним із ключових принципів реформування системи охорони здоров'я. Державна медицина забезпечує всебічну доступність для всього населення, регулює ціни та стандарти, а приватна медицина стимулює інновації, надає швидкий доступ і може полегшувати фінансове навантаження на державний бюджет, вивільнюючи обмежені державні ресурси для надання допомоги малозабезпеченим [8; 9]. На ринку приватного медичного сектору України налічується близько 30 тис. приватних медичних закладів, основними конкурентними перевагами яких є якісна діагностика та лікування у зв'язку із наявністю в кадровому штаті та поміж консультантів практично всіх необхідних лікарів, які злагоджено працюють у команді, достатній час на проведення огляду, відповідальність та організоване відношення до процесу лікування пацієнта, уважний та ввічливий медичний персонал, комфортабельний та приємний інтер'єр у самому приватному медичному закладі [10]. Водночас нещодавній систематичний огляд літератури, проведений Т.М. Алаєд та співавторами, продемонстрував незгоду з надмірною приватизацією сектору охорони здоров'я у розвинутих країнах, особливо у Європі, через такі несприятливі наслідки, як нерівність, зниження якості й обмежений доступ до медичної допомоги [11].

Невід'ємною складовою сучасної системи охорони здоров'я є клінічна лабораторна діагностика (КЛД), що забезпечує точність і надійність медичного діагнозу, а отже, і підвищення якості медичних послуг, що надаються. За останні десятиліття КЛД, відома у Європі як «клініко-діагностична медицина», а у Сполучених Штатах Америки – як «лабораторна медицина», «клінічна патологія» як галузь медицини зазнала монументальних змін, відіграючи все більш домінуючу роль у прийнятті клінічних рішень і веденні пацієнтів [12–14]. Зокрема, у практиці лікарів первинної ланки охорони здоров'я інформація за даними клінічних лабораторних досліджень становить щонайменше

70,0% бази прийняття клінічного рішення, а у практиці діяльності установ спеціалізованої допомоги цей показник може сягати 90,0% [15]. Неухильне зростання попиту на клінічні лабораторні тести, ймовірно, обумовлене такими факторами, як постійна поява нових інфекційних захворювань, збільшення геріатричної популяції та подальше зростання поширеності хронічних захворювань, відкриття інноваційних біомаркерів, упровадження персоналізованого підходу до пацієнта, досягнення в галузі медичних технологій, розширення глобальної інфраструктури системи охорони здоров'я та підвищення поінформованості пацієнтів про медичні та діагностичні послуги [16]. Приватний лабораторний сектор має безліч ресурсів і можливостей, які можуть доповнювати та посилювати національну систему охорони здоров'я. Однак багато аспектів функціонування комерційних клініко-діагностичних лабораторій потребують глибшого аналізу, зокрема їх економічна ефективність, рівень акредитації, роль у інтеграції з державними медичними установами, а також вплив на загальний стан системи охорони здоров'я в країні [17]. Такі дослідження в Україні є поодинокими [18; 19], що обмежує можливість повноцінної оцінки внеску приватного лабораторного сектору в покращення доступності та якості діагностичних медичних послуг для населення нашої країни.

Мета роботи – проаналізувати роль приватного медичного сектору й комерційних клініко-діагностичних лабораторій у забезпеченні доступності та якості медичних послуг в умовах реформування системи охорони здоров'я України.

Об'єкт, матеріали і методи дослідження

Для аналізу використано наукометричні бази даних (Google Scholar, PubMed, Scopus), сайти наукових фахових видань, звіти Міністерства охорони здоров'я України, Державної служби статистики України, репозиторії закладів вищої освіти. За результатами пошуку опрацьовано публікації за останні 10 років. У роботі використано такі методи наукового дослідження: бібліосемантичний, контент-аналіз, структурно-логічний аналіз.

Результати дослідження та їх обговорення

Реформування національної системи надання медичних послуг створило передумови для встановлення інноваційної кон'юнктури ринку, яка дала змогу сформувати сприятливе середовище для підвищення рівня підприємницької активності у сфері охорони здоров'я, загострила боротьбу між гравцями ринку за здатність набувати й утримувати конкурентні переваги [20], що, зі свого боку, відбилося на стабільному зростанні приватного медичного сектору. Так, за даними Міністерства охорони здоров'я України, частка приватних медичних послуг у загальному обсязі медичних послуг зросла з 20,0% у 2010 році

до понад 30,0% у 2023 році [21]. Водночас, за даними дослідження Всесвітньої організації охорони здоров'я, проведеного в Україні у квітні 2024 року, у 65,0% опитаних, які зверталися по медичну допомогу, виникла принаймні одна проблема під час отримання медичних послуг; 10,0% респондентів не змогли отримати всіх необхідних медичних послуг, а 7,0% респондентів взагалі не змогли отримати жодних медичних послуг, що підкреслює важливість приватного сектору в покритті цих потреб [22]. Це набуває особливого значення під час воєнного стану, коли приватні медичні заклади можуть допомогти збалансувати навантаження на державні та муніципальні заклади охорони здоров'я [23], оскільки вони обслуговують частину громадян, які спроможні самостійно сплачувати за медичні послуги.

За даними державної служби статистики України, ринок приватних медичних послуг в Україні демонструє стабільне зростання за період 2021–2023 років, незважаючи на труднощі в державному секторі (табл. 1) [24].

Таблиця 1
Витрати на приватні медичні послуги в Україні за період 2021–2023 років (млн грн)

Види медичних послуг	2021	2022	2023
Послуги лікування та реабілітаційного лікування	100 756,0	115 942,0	130 942,0
Амбулаторне лікування та реабілітаційне лікування	30 214,0	35 071,0	40 128,0
Стационарне лікування	20 485,0	25 063,0	30 653,0
Діагностичні послуги	15 476,0	20 012,0	25 785,0
Інші послуги	10 496,0	12 040,0	15 328,0
Загальні витрати	175 431,0	207 128,0	235 236,0

Аналіз даних табл. 1 вказує на стійке зростання в усіх категоріях приватних медичних послуг. Загальні витрати при цьому зросли з 175 431 млн грн у 2021 році до 235 236 млн грн у 2023 році, що свідчить про збільшення попиту на ці послуги. По-перше, на фоні реформ у системі охорони здоров'я, які втілюються в Україні, населення шукає альтернативи державним медичним установам. Зміни в системі фінансування, недостатнє забезпечення медичних закладів ресурсами та зростаюча затримка в наданні медичних послуг сприяють збільшенню інтересу до приватних клінік, які можуть запропонувати більш якісне й оперативне обслуговування. По-друге, зростання витрат на послуги лікування та реабілітації, що піднялися зі 100 756 млн грн у 2021 році до 130 942 млн грн у 2023 році, вказує на підвищення свідомості населення щодо важливості відновлення після захворювань. Цей тренд пов'язаний зі змінами в способі життя та збільшенням кількості хронічних захворювань, що потребують тривалої реабілітації. Суспільство все більше усвідомлює значення

комплексного підходу до здоров'я, включно з профілактикою та реабілітацією. Амбулаторне лікування також демонструє зростання, що підтверджується збільшенням витрат з 30 214 млн грн у 2021 році до 40 128 млн грн у 2023 році. Це свідчить про зростання популярності амбулаторних послуг, які забезпечують пацієнтам зручність, менше витрат часу та швидший доступ до медичних консультацій. Крім того, розвиток телемедицини та цифрових технологій робить амбулаторні послуги ще більш доступними. Значне зростання витрат на діагностичні послуги з 15 476 млн грн до 25 785 млн грн вказує на зростаючу увагу населення до профілактики та раннього виявлення захворювань. Сучасні технології, які використовуються в діагностиці, а також підвищення обізнаності про важливість регулярних обстежень можуть сприяти цьому тренду. Зростання витрат на стаціонарне лікування з 20 485 млн грн у 2021 році до 30 653 млн грн у 2023 році може бути викликане не лише збільшенням кількості пацієнтів, але й підвищенням цін на послуги, що вказує на необхідність регулярного моніторингу цінової політики в приватному секторі. Це також може свідчити про збільшення складності випадків, що потребують стаціонарного лікування, а отже, про підвищення вартості медичних послуг. Крім того, зростання витрат на інші послуги з 10 496 млн грн до 15 328 млн грн вказує на розширення спектра послуг, які пропонують приватні клініки, що може охоплювати нові лікувальні методики, альтернативні терапії та послуги з психічного здоров'я. Це свідчить про адаптацію медичних установ до потреб населення і їх здатність пропонувати різноманітні рішення.

Варто зазначити, що реформування в системі охорони здоров'я спонукають пацієнтів шукати альтернативи у вигляді приватних закладів через відносно низьку якість послуг державних установ. Це створює сприятливе середовище для подальшого розвитку приватного медичного сектору, де пацієнти можуть отримати швидше і якісніше обслуговування [18]. Крім того, приватний медичний сектор звільнений від адміністративних і політичних бар'єрів, які притаманні державним бюрократичним організаціям, і приділяє більше уваги питанням ефективності й управління ресурсами, ніж це роблять державні організації [9]. Проте, не зважаючи на те, що приватний медичний сектор набув широкого розповсюдження та дозволив заповнити велику прогалину в сфері надання медичних послуг, все одно залишаються багато питань, що потребують вирішення. Наприклад, питання ліцензування лікарів з приватною практикою, або питання рівності та доступності послуг. І більшість проблем можна вирішити за допомогою державно-приватного партнерства, як збалансованої взаємодії двох форм управління: державної і приватної [25]. Державне регулювання при такій взаємодії має бути спрямоване на підвищення адаптивності до ринкового середовища, забезпечення соціальної справедливості та гарантування можливості отримати якісну та доступну медичну допомогу [3].

Сучасну систему охорони здоров'я неможливо уявити без клініко-діагностичних лабораторій, ландшафт яких продовжує розвиватися, охоплюючи загальноклінічні, гематологічні, генетичні, цитологічні, біохімічні, мікробіологічні, вірусологічні, паразитологічні, імунологічні, серологічні, токсикологічні, мікологічні та молекулярні дослідження. Упровадження автоматизації, інформаційних технологій, штучного інтелекту та покращеної аналітичної стандартизації забезпечують ранню та більш точну діагностику захворювань, індивідуальний підхід до терапії та моніторингу, а також краще прогнозування виникнення та/або прогресування захворювання [14; 26–28]. За останні 20 років кількість лабораторних тестів, доступних лікарям, подвоїлася та досягла не менше ніж 3500 тестів [29]. За даними Г. Ліппі та М. Плебані, загальний дохід галузі клінічних лабораторних тестів *in vitro* оцінювався в 114,6 мільярда доларів США у 2023 році і, за прогнозами, досягне 213 мільярдів доларів США до 2030 року, що відображає середньорічний темп зростання (*compound annual growth rate (CAGR)*) у 9,3%. При цьому очікується, що Китай, Австралія та Італія продемонструють найвищий CAGR (13,9, 11,6 та 10,7% відповідно) [16].

В Україні на початок 2023 року усього зареєстровано 2 488 клініко-діагностичних лабораторій (приватних, державних та відомчих), а у 2021 році їх було 2 871, що демонструє тенденцію до зниження кількості лабораторних установ унаслідок військових дій. Незважаючи на це, обсяг ринку лабораторних медичних послуг в Україні у 2024 році оцінювався на рівні 3,5 мільярда гривень, з прогнозом зростання CAGR на 10,0% щороку [30]. Аналізуючи вплив війни на розвиток приватного лабораторного ринку, варто зазначити, що на сході України роботу клініко-діагностичних лабораторій фактично паралізовано через руйнування медичної інфраструктури й порушення внутрішньої та зовнішньої логістики. Крім того, спостерігається скорочення споживчої аудиторії, а також кадрового ресурсу суб'єктів ринку лабораторних послуг в Україні через виїзд значної частини населення закордон. Також на приватний лабораторний ринок впливають девальвація гривні, зниження рівня платоспроможності споживачів і енергетична криза. Водночас, якщо порівнювати обсяг приватного лабораторного ринку 2019 року та 2023 року, то ринок у EUR не змінився (200 млн EUR у 2019 році і 200 млн EUR у 2023 році). Така стійкість приватного лабораторного сектору пояснюється заощадженнями компаній, які були зроблені в період пандемії COVID-19 [31].

Щодо основних конкурентних переваг приватного сектору лабораторних медичних послуг, який сьогодні стрімко розвивається та вносить вагомий внесок у розширення доступу до високоякісних медичних послуг, то насамперед варто вказати на те, що багато комерційних лабораторій призначені для проведення діагностичних досліджень у великих обсягах і з високою пропускну здатністю, на відміну від лабораторій

державних закладів охорони здоров'я. Крім більш широкого спектра досліджень (від 500 до 1,9 тис.), приватний лабораторний сектор гарантує якість аналізів, виконаних у найкоротші терміни, певний рівень комфорту та наявність додаткових сервісів (забір аналізів вдома, онлайн-консультації спеціалістів, тощо) і програм лояльності [32–34].

Петров І. В. також зазначає, що в умовах зростаючих вимог до точності діагностики і швидкості отримання результатів приватні клініко-діагностичні лабораторії забезпечують можливість проведення широкого спектру аналізів, часто в більш оперативні терміни порівняно з державними медичними установами. Це особливо важливо в контексті епідемічних спалахів або швидких змін в умовах, коли час (термін виконання аналізу) може мати вирішальне значення для ефективного лікування пацієнта [21]. До того ж завдяки своїй гнучкості і здатності швидко адаптуватися до нових технологій комерційні лабораторії не лише розширюють діапазон доступних діагностичних тестів, але й стимулюють інновації в галузі медичних досліджень. Вони часто впроваджують новітні методи та технології раніше, ніж державні установи, що сприяє підвищенню якості та точності діагностики. Наприклад, застосування молекулярно-генетичних досліджень і сучасних методів автоматизації дає змогу зменшити помилки й підвищити швидкість отримання результатів, що має велике значення для пацієнтів, які потребують термінової допомоги [35–37].

Приватні клініко-діагностичні лабораторії також відіграють важливу роль у зменшенні навантаження на державні медичні установи [18]. Це дає можливість останнім зосередитися на більш складних випадках і лікуванні пацієнтів з важкими захворюваннями. Зокрема, впровадження ПЛР-тестування стало критично важливим для виявлення COVID-19, що, зі свого боку, сприяло своєчасному наданню медичних послуг. Тобто в умовах дефіциту ресурсів і високих навантажень на державні медичні заклади комерційні лабораторії зменшують черги та допомагають забезпечити більш ефективну організацію медичної допомоги, що позитивно позначається на загальному рівні здоров'я населення. Крім того, приватні клініко-діагностичні лабораторії також сприяють покращенню доступності медичних послуг завдяки гнучкому графіку роботи та розгалуженій мережі, що є особливо важливим для жителів віддалених районів.

На додачу до вищесказаного з 1 січня 2024 року в Україні почала діяти Програма медичних гарантій за контрактами з Національною службою здоров'я України, що надає можливість пацієнтам робити аналізи безплатно в комерційних лабораторіях із направленням від сімейного лікаря, що спричинило ще більший попит на послуги в цій сфері. Зокрема, за даними аналітичної служби ТОВ «Сінево Україна», із січня по грудень 2024 року лабораторією було виконано понад три мільйони тестів за договором з НСЗУ; безоплатними послугами скористалися понад 346 тисяч громадян, а загальна вартість виконаних досліджень за цінами лабораторії становила 500 млн грн, із яких НСЗУ компенсувала лише 44 млн грн.

Перспективи подальших досліджень

Перспективи подальших досліджень полягають у систематизації та оцінці роботи ТОВ «Сінево Україна» в м. Вінниця за рядом ключових критеріїв для формування підґрунтя для покращення комунікації, координації та співпраці між приватним лабораторним сектором як повноцінним учасником національного ринку лабораторних послуг і державними закладами охорони здоров'я.

Висновки

В Україні приватний медичний сектор має великий потенціал для зростання та створює конкурентне середовище на ринку медичних послуг, що підвищує ефективність роботи галузі загалом і покращує якість надання як діагностичних, так і лікувально-профілактичних послуг. Комерційні клініко-діагностичні лабораторії є тригерами інновацій, зменшують навантаження на державні медичні установи, сприяють підвищенню якості медичної допомоги та розширенню доступу пацієнтів до діагностичних медичних послуг завдяки широкому діапазону діагностичних тестів, гнучкому графіку роботи та розгалуженій мережі. Проведений аналітичний огляд наукових інформаційних джерел допоможе сформулювати підґрунтя для покращення комунікації, координації та співпраці між приватним медичним лабораторним сектором як повноцінним учасником національного ринку лабораторних послуг і державними закладами охорони здоров'я.

Література

1. Голованова ІА, Краснова ОІ. Значення приватної медицини в системі охорони здоров'я України. Економіка і право охорони здоров'я. 2016;(1):22-25.
2. Закон України № 2347-ІХ від 01 липня 2022 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення надання медичної допомоги». [Інтернет]. Доступно на: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2347-20#Text>.
3. Попов М, Комаровський І, Супрунець Д. Державно-приватне партнерство в сфері охорони здоров'я. Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2025;33:71-87. DOI: <https://doi.org/10.35432/tisb332025323996>.
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 34-р від 17 січня 2025 р. «Про схвалення Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках». [Інтернет]. Доступно на: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/34-2025-%D1%80#Text>.

5. Галай ВО. Стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022;6:189-194. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.06.34>.
6. Шевчук РВ. Державно-приватне партнерство як механізм підвищення якості медичних послуг в європейських країнах. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління. 2023;(1):62-67. DOI: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2023-1\(25\)-62-67](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2023-1(25)-62-67).
7. Миронюк ІС, Слабкий ГО, Білак-Лук'янчук ВЙ, Лопіт ВВ, Савчук ЛМ, Рожкова ІВ. Місце громадського здоров'я в стратегії розвитку системи охорони здоров'я України до 2030 року (частина 1). Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2024;(1):39-48. DOI: <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2024.1.14624>.
8. Дзюрах ЮМ, Дмитришин ЮБ. Сучасні тенденції державної політики розвитку приватної медицини в Україні. Публічне управління та митне адміністрування. 2024;(1):17-23. DOI: <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2024-1.3>.
9. Байрак АО. Оцінка впливу зовнішніх факторів на розвиток приватного медичного сектору в Україні. Вісник соціально-економічних досліджень. 2020;3-4 (74-75):9-19. DOI: [https://doi.org/10.33987/vsed.3-4\(74-75\).2020.9-19](https://doi.org/10.33987/vsed.3-4(74-75).2020.9-19).
10. Колосов ЄВ, Кошова СП. Державне регулювання діяльності приватних закладів охорони здоров'я. Інвестиції: практика та досвід. 2021;16:104-112. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.16.104>.
11. Alayed TM, Alrumeh AS, Alkanhal IA, Alhuthil RT. Impact of Privatization on Healthcare System: A Systematic Review. Saudi J Med Med Sci. 2024;12(2):125-133. DOI: https://doi.org/10.4103/sjmms.sjmms_510_23.
12. Lippi G, Plebani M. A modern and pragmatic definition of Laboratory Medicine. Clin Chem Lab Med. 2020;58(8):1171. DOI: 10.1515/cclm-2020-0114.
13. Pennestri F, Banfi G. Value-based healthcare: the role of laboratory medicine. Clin Chem Lab Med. 2019;57(6):798-801. DOI: 10.1515/cclm-2018-1245.
14. Plebani M. Advancing value-based laboratory medicine. Clin Chem Lab Med. 2025;63(2):249-257. DOI: <https://doi.org/10.1515/cclm-2024-0823>.
15. Хмиз НВ, Середяк АІ, Криницька ІЯ. Дослідження відношення лаборантів клініко-діагностичних лабораторій до стилів управління – як невід'ємний елемент лабораторного менеджменту. Україна. Здоров'я нації. 2024;(2):105-112. DOI: <https://doi.org/10.32782/2077-6594/2024.2/18>.
16. Lippi G, Plebani M. Current trends and future projections in the clinical laboratory test market: implications for resource management and strategic planning. Clin Chem Lab Med. 2025;63(4):e91-e93. DOI: <https://doi.org/10.1515/cclm-2024-1424>.
17. Khadambi-Morokane H, Bhowan K, Ayuk S. The link between accreditation and quality laboratory services: public versus private laboratories in South Africa. The Journal of Medical Laboratory Science and Technology of South Africa 2022;4(2):84-91. DOI: <https://doi.org/10.36303/JMLSTSA.121>.
18. Коваленко ЛВ. Роль приватних лабораторій у зменшенні навантаження на державні медичні заклади. Охорона здоров'я України. 2021;(12):78-85.
19. Петров ІВ. Аналіз розвитку приватних лабораторій в Україні. Медична статистика. 2018;(5):45-56.
20. Стахів ОВ. Макроекономічні та соціальні передумови системного розвитку закладів охорони здоров'я в Україні. Modeling the Development of the Economic Systems. 2022;(3):109-114. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-5-15>.
21. Міністерство охорони здоров'я України. Звіт про стан приватного сектору в охороні здоров'я України [Internet]. 2023 [цит. 2024, січ. 23]. Доступно на: <https://moz.gov.ua>.
22. Оцінювання потреб дорослого населення України у сфері охорони здоров'я. Звіт за результатами опитування [Internet]. 2024 [цит. 2024, квіт.]. Доступно на: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/379611/WHO-EURO-2024-6904-46670-75559-ukr.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
23. Лопаткіна ОО. Роль держави в сприянні розвитку приватного медичного сектору у воєнний період. Наукові перспективи. 2024;(2):375-388. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-2\(44\)-375-388](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-2(44)-375-388).
24. Державна служба статистики України. Звіт про обсяги медичних послуг в Україні [Internet]. 2023 [цит. 2024, січ. 23]. Доступно на: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
25. Ведмедев ЄС, Масюк ОП. Потенціал проєктів державно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я в Україні. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2024;43:33-37. DOI: <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2024.43.5>.
26. Bunch DR, Holmes DT. Clinical Pathology and the Data Science revolution. J Mass Spectrom Adv Clin Lab. 2022;24:41-42. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jmsacl.2022.03.001>.
27. Gruson D, Helleputte T, Rousseau P, Gruson D. Data science, artificial intelligence, and machine learning: Opportunities for laboratory medicine and the value of positive regulation. Clin Biochem. 2019;69:1-7. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.clinbiochem.2019.04.013>.
28. Shaker Z, Shaker Z, Barouni M, Sabermahani A. The efficiency of clinical laboratories: the case of Kerman province. Cost Eff Resour Alloc. 2024;22:58. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12962-024-00564-x>.
29. Olver P, Bohn MK, Adeli K. Central role of laboratory medicine in public health and patient care. Clin Chem Lab Med. 2022;61(4):666-673. DOI: <https://doi.org/10.1515/cclm-2022-1075>.
30. Державна служба статистики України. Звіт про обсяги медичних послуг в Україні [Internet]. 2024 [цит. 2024, квіт.]. Доступно на: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
31. Новойтенко І. Розробка пропозицій щодо удосконалення системи управління якістю в медичному центрі. Кваліфікаційна робота [Internet]. Харків; 2024. 97 с. Доступно на: <https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream>.
32. Salerno RM, Chaitram J, Andreadis JD. Building a Public-Private Partnership to Enhance Laboratory Preparedness and Response in the United States. Disaster Med Public Health Prep. 2021;15(5):657-660. DOI: 10.1017/dmp.2020.122.
33. Sohrabi E, Yajan S, Yaghubi Far MA, Safari SE. Assessment of quality control standards in private and public medical diagnostic laboratories and educational centers of Sabzevar University of Medical Sciences in 2013. Beyhagh. 2015;19:57.
34. Kumar P, Ahmad S, Kumar S, Naveen KG, Kumar P, Kumar N, Pandey S. Situational Analysis of Healthcare and Medical Diagnostic Testing Facility Availability in Selected Blocks of Muzaffarpur District, Bihar, India: A Cross-Sectional Study. Cureus 15(9):e46037. DOI: <https://doi.org/10.7759/cureus.46037>.

35. Михайлов ОО. Інноваційні підходи в лабораторно-діагностичній практиці. Журнал лабораторної медицини. 2022;(3):112-123.

36. Boiko I, Golparian D, Krynytska I, Unemo M. High prevalence of Chlamydia trachomatis, Neisseria gonorrhoeae and particularly Trichomonas vaginalis diagnosed using US FDA-approved Aptima molecular tests and evaluation of conventional routine diagnostic tests in Ternopil, Ukraine. APMIS. 2019;127(9): 627-634. DOI: <https://doi.org/10.1111/apm.12975>.

37. Boiko I, Golparian D, Jacobsson S, Krynytska I, Frankenberg A, Shevchenko T, Unemo M. Genomic epidemiology and antimicrobial resistance determinants of Neisseria gonorrhoeae isolates from Ukraine, 2013–2018. APMIS. 2020;128(7):465-475. DOI: <https://doi.org/10.1111/apm.13060>.

References

1. Holovanova IA, Krasnova OI. Znachennya pryvatnoyi medytsyny v systemi okhorony zdorov'ya Ukrainy [The importance of private medicine in the healthcare system of Ukraine]. Ekonomika i pravo okhorony zdorov'ya – Econ Law Health. 2016;(1):22-25 (in Ukrainian).

2. E-data. Zakon Ukrainy № 2347-IX vid 01 lyunya 2022 r. «Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo udoskonalennya nadannya medychnoyi dopomohy» [Law of Ukraine No. 2347-IX of July 1, 2022 "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine to Improve the Provision of Medical Care"]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2347-20#Text> (in Ukrainian).

3. Popov M, Komarovs'kyi I, Suprunets' D. Derzhavno-pryvatne partnerstvo v sferi okhorony zdorov'ya [Public-private partnership in healthcare]. Teoretychni ta prykladni pytannya derzhavotvorennia – Theoretical and applied issues of state formation. 2025;33:71-87. DOI: <https://doi.org/10.35432/tisb332025323996> (in Ukrainian).

4. E-data. Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy № 34-r vid 17 sichnya 2025 r. «Pro skhvalennya Stratehiyi rozvytku systemy okhorony zdorov'ya na period do 2030 roku ta zatverdzhennya operatsiynoho planu zakhodiv z yiyi realizatsiyi u 2025-2027 rokakh» [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 34-r of January 17, 2025 "On approval of the Strategy for the development of the healthcare system for the period up to 2030 and approval of the operational plan of measures for its implementation in 2025-2027"]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/34-2025-%D1%80#Text> (in Ukrainian).

5. Halay VO. Stratehiya reformuvannya systemy okhorony zdorov'ya v Ukraini [Strategy for reforming the healthcare system in Ukraine]. Analitichno-porivnyal'ne pravoznavstvo – Analytical and comparative law. 2022;6:189-194. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.06.34> (in Ukrainian).

6. Shevchuk RV. Derzhavno-pryvatne partnerstvo yak mekhanizm pidvyshchennya yakosti medychnykh posluh v yevropeyskykh krayinakh [Public-private partnership as a mechanism for improving the quality of medical services in European countries]. Ekspert: paradyhmy yurydychnykh nauk i derzhavnoho upravlinnya – Expert: Paradigms of Legal Sciences and Public Administration. 2023;(1): 62–67. DOI: 10.32689/2617-9660-2023-1(25)-62-67 (in Ukrainian).

7. Myroniuk IS, Slabkyi HO, Bilak-Lukianchuk VY, Lopyt VV, Savchuk LM, Rozhkova IV. Mistse hromadskoho zdorov'ya v stratehiyi rozvytku systemy okhorony zdorov'ya Ukrainy do 2030 roku (chastyna 1) [The role of public health in the strategy for developing Ukraine's healthcare system until 2030 (part 1)]. Visnyk sotsialnoyi hihiyeny ta orhanizatsiyi okhorony zdorov'ya Ukrainy – Bull Soc Hyg Health Organ Ukraine. 2024;(1): 39–48 (in Ukrainian).

8. Dziurakh YM, Dmytryshyn YB. Suchasni tendentsiyi derzhavnoyi polityky rozvytku pryvatnoyi medytsyny v Ukraini [Modern trends in state policy on private medicine development in Ukraine]. Publichne upravlinnya ta mytne administruvannya – Public Gov Custom Adm. 2024;(1): 17–23 (in Ukrainian).

9. Bairak AO. Otsinka vplyvu zovnishnikh faktoriv na rozvytok pryvatnoho medychnoho sektoru v Ukraini [Assessment of external factors affecting the development of the private medical sector in Ukraine]. Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen – Bull Soc-Econ Res. 2020;(3–4): 9–19 (in Ukrainian).

10. Kolosov YEV, Koshova SP. Derzhavne rehulyuvannya diyal'nosti pryvatnykh zakladiv okhorony zdorov'ya [State regulation of the activities of private healthcare institutions]. Investytsiyi: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience. 2021;16:104-112. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.16.104> (in Ukrainian).

11. Alayed TM, Alrumeh AS, Alkanhal IA, Alhuthil RT. Impact of privatization on the healthcare system: A systematic review. Saudi J Med Med Sci. 2024;12(2):125-133. DOI: 10.4103/sjmm.sjmm_510_23.

12. Lippi G, Plebani M. A modern and pragmatic definition of Laboratory Medicine. Clin Chem Lab Med. 2020;58(8):1171. DOI: 10.1515/cclm-2020-0114.

13. Pennestri F, Banfi G. Value-based healthcare: the role of laboratory medicine. Clin Chem Lab Med. 2019;57(6):798-801. DOI: 10.1515/cclm-2018-1245.

14. Plebani M. Advancing value-based laboratory medicine. Clin Chem Lab Med. 2025;63(2):249-257. DOI: <https://doi.org/10.1515/cclm-2024-0823>.

15. Khmyz NV, Serediak AI, Krynytska IYa. Doslidzhennya vidnoshennya laborantiv kliniko-diahnostychnykh laboratoriy do styliv upravlinnya – yak nevid'yemnyy element laboratornoho menedzhmentu [Research on the attitudes of clinical laboratory technicians towards management styles as an integral part of laboratory management]. Ukrayina. Zdorov'ya Natsiyi Ukraine – Health of the Nation. 2024;(2):105-112. DOI: 10.32782/2077-6594/2024.2/18 (in Ukrainian).

16. Lippi G, Plebani M. Current trends and future projections in the clinical laboratory test market: implications for resource management and strategic planning. Clin Chem Lab Med. 2025;63(4):e91-e93. DOI: <https://doi.org/10.1515/cclm-2024-1424>.

17. Khadambi-Morokane H, Bhowan K, Ayuk S. The link between accreditation and quality laboratory services: public versus private laboratories in South Africa. The Journal of Medical Laboratory Science and Technology of South Africa. 2022;4(2):84-91. <https://doi.org/10.36303/JMLSTSA.121>.

18. Kovalenko LV. Rol pryvatnykh laboratoriy u zmenshenni navantazhennya na derzhavni medychni zaklady [The role of private laboratories in reducing the burden on public healthcare institutions]. Okhorona zdorov'ya Ukrainy – Health Ukraine. 2021;(12):78-85 (in Ukrainian).

19. Petrov IV. Analiz rozvytku pryvatnykh laboratoriy v Ukraini [Analysis of the development of private laboratories in Ukraine]. Medychna statystyka – Med Stat. 2018;(5):45-56 (in Ukrainian).

20. Stakhiv OV. Makroekonomichni ta sotsialni peredumovy systemnoho rozvytku zakladiv okhorony zdorov'ya v Ukraini [Macroeconomic and social prerequisites for the systematic development of healthcare institutions in Ukraine]. *Modeling Dev Econ Syst.* 2022;(3):109-114 (in Ukrainian).
21. E-data. Ministerstvo okhorony zdorov'ya Ukrainy. Zvit pro stan pryvatnoho sektoru v okhoroni zdorov'ya Ukrainy [Ministry of Health of Ukraine. Report on the state of the private healthcare sector in Ukraine]. 2023. URL: <https://moz.gov.ua> (in Ukrainian).
22. E-data. Otsynuyannya potreb dorosloho naselennya Ukrainy u sferi okhorony zdorov'ya. Zvit za rezultatamy opytuvannya [Assessment of adult population healthcare needs in Ukraine. Survey report]. 2024. URL: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/379611/WHO-EURO-2024-6904-46670-75559-ukr.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (in Ukrainian).
23. Lopatkina OO. Rol derzhavy v spryyanni rozvytku pryvatnoho medychnoho sektoru u voyennyi period [The role of the state in promoting the development of the private medical sector during wartime]. *Naukovi perspektyvy – Sci Perspect.* 2024;(2):375-388 (in Ukrainian).
24. E-data. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Zvit pro obsyahy medychnykh posluh v Ukraini [State Statistics Service of Ukraine. Report on the volume of medical services in Ukraine]. 2023. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (in Ukrainian).
25. Vedmedyev YES, Masyuk OP. Potentsial proyektiv derzhavno-pryvatnoho partnerstva u sferi okhorony zdorov'ya v Ukraini [Potential of public private partnership projects in the healthcare sector in Ukraine]. *Publichne upravlinnya i administruvannya v Ukraini – Public management and administration in Ukraine.* 2024;43:33-37. DOI: <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2024.43.5> (in Ukrainian).
26. Bunch DR, Holmes DT. Clinical pathology and the data science revolution. *J Mass Spectrom Adv Clin Lab.* 2022; 24: 41–42. DOI: 10.1016/j.jmsacl.2022.03.001.
27. Gruson D, Helleputte T, Rousseau P, Gruson D. Data science, artificial intelligence, and machine learning: Opportunities for laboratory medicine and the value of positive regulation. *Clin Biochem.* 2019;69:1-7. DOI: 10.1016/j.clinbiochem.2019.04.013.
28. Shaker Z, Shaker Z, Barouni M, Sabermahani A. The efficiency of clinical laboratories: the case of Kerman province. *Cost Eff Resour Alloc.* 2024;22:58. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12962-024-00564-x>.
29. Olver P, Bohn MK, Adeli K. Central role of laboratory medicine in public health and patient care. *Clin Chem Lab Med.* 2022;61(4):666-673. DOI: 10.1515/cclm-2022-1075.
30. E-data. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Zvit pro obsyahy medychnykh posluh v Ukraini [State Statistics Service of Ukraine. Report on the volume of medical services in Ukraine]. 2024. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (in Ukrainian).
31. Novoitenko I. Rozrobka propozyziy shchodo udoskonalennya systemy upravlinnya yakystyu v medychnomu tsentri [Development of proposals for improving the quality management system in a medical center]. *Kvalifikatsiyna robota – Qualification work.* [Internet]. Kharkiv; 2024; 97 p. URL: <https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream> (in Ukrainian).
32. Salerno RM, Chaitram J, Andreadis JD. Building a public-private partnership to enhance laboratory preparedness and response in the United States. *Disaster Med Public Health Prep.* 2021;15 (5):657-660. DOI: <https://doi.org/10.1017/dmp.2020.122>.
33. Sohrabi E, Yajan S, Yaghubi Far MA, Safari SE. Assessment of quality control standards in private and public medical diagnostic laboratories and educational centers of Sabzevar University of Medical Sciences in 2013. *Beyhagh.* 2015;19:57.
34. Kumar P, Ahmad S, Kumar S, Naveen KG, Kumar P, Kumar N, Pandey S. Situational Analysis of Healthcare and Medical Diagnostic Testing Facility Availability in Selected Blocks of Muzaffarpur District, Bihar, India: A Cross-Sectional Study. *Cureus* 15(9):e46037. DOI: <https://doi.org/10.7759/cureus.46037>.
35. Mykhailov OO. Innovatsiyni pidkhody v laboratorno-diahnostychniy praktytsi [Innovative approaches in laboratory diagnostics practice]. *Zhurnal laboratornoyi medytsyny – J Lab Med.* 2022;(3):112-123 (in Ukrainian).
36. Boiko I, Golparian D, Krynytska I, Unemo M. High prevalence of Chlamydia trachomatis, Neisseria gonorrhoeae and particularly Trichomonas vaginalis diagnosed using US FDA-approved Aptima molecular tests and evaluation of conventional routine diagnostic tests in Ternopil, Ukraine. *APMIS.* 2019;127(9): 627-634. DOI: <https://doi.org/10.1111/apm.12975>.
37. Boiko I, Golparian D, Jacobsson S, Krynytska I, Frankenberg A, Shevchenko T, Unemo M. Genomic epidemiology and antimicrobial resistance determinants of Neisseria gonorrhoeae isolates from Ukraine, 2013–2018. *APMIS.* 2020;128(7):465-475. DOI: <https://doi.org/10.1111/apm.13060>.

Мета: метою дослідження є аналіз ролі приватного медичного сектору й комерційних клініко-діагностичних лабораторій у забезпеченні доступності та якості медичних послуг в умовах реформування системи охорони здоров'я України.

Матеріали та методи. Для аналізу використано наукометричні бази даних (Google Scholar, PubMed, Scopus), сайти наукових фахових видань, звіти Міністерства охорони здоров'я України, Державної служби статистики України, репозиторії закладів вищої освіти. За результатами пошуку опрацьовано публікації за останні 10 років. У роботі використано такі методи наукового дослідження: бібліосемантичний, контент-аналіз, структурно-логічний аналіз.

Результати. Встановлено, що приватний медичний сектор в Україні має великий потенціал для зростання та створює конкурентне середовище на ринку медичних послуг, що підвищує ефективність роботи галузі загалом і покращує якість надання як діагностичних, так і лікувально-профілактичних послуг, але його стабільний розвиток залежить від вирішення викликів, пов'язаних із державним медичним сектором, військовими діями та загальною економічною ситуацією в країні. Клінічна лабораторна діагностика, зі свого боку, є важливою ланкою у забезпеченні точності та надійності медичного діагнозу, а комерційні клініко-діагностичні лабораторії відіграють критичну роль у сучасній системі охорони здоров'я, будучи тригерами інновацій, зменшуючи навантаження на державні медичні установи, сприяючи підвищенню якості медичної допомоги й розширенню доступу пацієнтів до діагностичних медичних послуг (завдяки широкому діапазону діагностичних тестів, упродовженню автоматизації, гнучкому графіку роботи та розгалуженій мережі).

Висновки. Проведений аналіз допоможе сформувати підґрунтя для покращення комунікації, координації та співпраці між приватним медичним лабораторним сектором як повноцінним учасником національного ринку лабораторних послуг і державними закладами охорони здоров'я.

Ключові слова: охорона здоров'я, реформування, приватний медичний сектор, лабораторна медицина.

Purpose: the purpose of the study is to analyze the role of the private medical sector and commercial clinical diagnostic laboratories in ensuring the availability and quality of medical services in the context of healthcare reform in Ukraine.

Materials and methods. Scientometric databases (Google Scholar, PubMed, Scopus), websites of scientific publications, reports of the Ministry of Health of Ukraine, the State Statistics Service of Ukraine, and repositories of higher education institutions were used for the analysis. Based on the search results, publications for the last 10 years were processed. The following methods of scientific research were used in the work: bibliosemantic, content analysis and structural-logical analysis.

Results. The formation of a developed private medical sector alongside the public health institutions is one of the key principles of reforming the health care system. It has been established that the private medical sector in Ukraine has great potential for growth and creates a competitive environment in the medical services market, which increases the efficiency of the industry as a whole and improves the quality of both diagnostic and treatment and preventive services. According to the State Statistics Service of Ukraine, the private healthcare services market in Ukraine shows progressive rise over the period 2021-2023, despite difficulties in the public sector; total costs increased from UAH 175.431 million in 2021 to UAH 235.236 million in 2023, which confirms the increase in demand for these services. On the other hand, its stable development depends on solving the challenges associated with the public medical sector, military actions and the general economic situation. Laboratory medicine, in turn, is an important link in ensuring the accuracy and reliability of medical diagnosis, and commercial clinical diagnostic laboratories play a critical role in the modern healthcare system, because many of them are designed to conduct diagnostic tests in the heavy workload and with high throughput, unlike laboratories of public health institutions. In addition to a wider range of diagnostic tests (from 500 to 1900), the private laboratory sector guarantees the quality of analyses performed in the shortest possible time, a certain level of comfort and the availability of additional services (collection of samples at home, online consultations with specialists, etc.) and loyalty programs. In addition, commercial clinical diagnostic laboratories also help improve the availability of medical services thanks to flexible working hours and an extensive network, which is especially important for people living in remote areas. Moreover, due to their flexibility and ability to quickly adapt to new technologies, commercial clinical diagnostic laboratories not only expand the range of available diagnostic tests, but also stimulate innovation in medical investigations. Finally, in conditions of resource shortages and high workloads on public health institutions, commercial clinical diagnostic laboratories reduce queues and help ensure more efficient organization of medical care, which has a positive effect on the overall health of the population.

Conclusions. The analysis will help to form the basis for improving communication, coordination and cooperation between the private medical laboratory sector as a full-fledged participant in the national laboratory services market and public health institutions.

Key words: healthcare, reform, private medical sector, laboratory medicine.

Конфлікт інтересів: відсутній.

Conflict of interest: absent.

Відомості про авторів

Артемчук Людмила Володимирівна – завідувач клініко-діагностичною лабораторією ТОВ «Сінево Україна», м. Вінниця; магістрант 2 курсу, спеціальність «Громадське здоров'я», кафедра функціональної і лабораторної діагностики Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України; майдан Волі, 1, м. Тернопіль, Україна, 46001.
artemchuk_lyuval@tdmu.edu.ua, ORCID ID 0009-0000-6681-5702 ^{B, D}

Криницька Інна Яківна – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри функціональної і лабораторної діагностики Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України; майдан Волі, 1, м. Тернопіль, Україна, 46001.
krynyska@tdmu.edu.ua, ORCID ID 0000-0002-0398-8937 ^{A, E, F}

Стаття надійшла до редакції 18.02.2025

Дата першого рішення 11.03.2025

Стаття подана до друку 05.06.2025